

משאן ועל אהילן", אלא: על מגעו ועל משאן אין [אכן הוא מגלח], ועל אהילו לא מגלח. (7)

"על אלו" דסיפא [שבסוף המשנה] בא למעוטי אבן הסככות [אבן היוצאת מגדר בית הקברות, ואבנים אלו הן "הפרעות" דלקמן נד ב, (8) ונתבארו שם], שאינו מגלח עליהן.

שנינו במשנה: על אלו טומאות הנזיר מגלח וכו' וחצי קב עצמות וכו' על מגען ועל משאן ועל אהילן:

נג-ב שנינו במשנה לקמן [נד א], שהיא הסיפא של

משנתנו: "אבל הסככות וכו' ואוהל ורובע עצמות [אוהל של רובע עצמות] וכו' על אלו אין הנזיר מגלח וכו', ואינו סותר את הקודמין ומתחיל ומונה מיד, [אחר שימלאו ימי טומאתו, אבל ימי טומאתו אין עולים לן]."

ורבעמוד זה הוינן בה: כיון ששנינו במשנתנו שאינו מגלח אלא על חצי קב עצמות, אם כן ממילא נדע שעל פחות מכן אינו מגלח הנזיר, ואם כן למה שנה התנא שוב בסיפא שאינו מגלח על אוהל של רובע עצמות!?

ומשנינן: אי משום הרישא הייתי אומר: בין באוהל בין בין במגע ובמשא אינו מגלח

ראה בחידושי מרן רי"ז הלוי נזירות דף כג ב ד"ה והנה, שלדעת הרמב"ם יסוד החילוק הוא בגוף הטומאה ששתי מיני טומאות הן: זו "טומאה של תורה" וזו מדאורייתא היא ואינה "טומאה של תורה"; ואילו להתוספות הכל ענין אחד הוא, אלא שחלוק השיעור לענין טומאה מלענין גילוח, כמבואר בדברי הגרי"ז שם.

דין ביאת מקדש:

בברייתא השמט דין "ביאת מקדש" שיש בה חילוק בין רובע לחצי הקב ובין רביעית הלוג למחציתה, כמבואר במשנה לקמן נו ב, ושם יתבארו הפרטים בזה; ובתוספתא בנזיר פרק ה גרסינן דין זה עם דין הנזיר, ודין עושה פסח לא נזכר שם.

7. ואף ששנה התנא דין זה בהמשך "תני והדר מפרש".

8. ואף שכבר שנינו באותה משנה דלקמן שאין הנזיר מגלח עליהן, מכל מקום "תני והדר מפרש".

ורביעית וטומאת חצי וחצי - שורש, וביאר הגרי"ח שם, שהוא אינו גורס "ועושה פסח" בסוגייתנו, וכאשר הוא בתוספתא נזיר פרק ה. דעת התוספות - במשנתנו, ועוד - בכל זה: א. טומאת רובע ורביעית טומאה דאורייתא היא.

ב. טעם הדין שהנזיר אינו מגלח הוא משום "הלכה למשה מסיני" וכתבו עוד במשנתנו שהוא מכלל כל השיעורין ש"הלכה למשה מסיני" הם, ולדעתם בטומאה בחיבורין אינה קולא אלא לענין גילוח, אלא שהטעמים שונים, ששם הטעם הוא משום דהוא מדרכנן, וכאן הטעם הוא מהלכה למשה מסיני.

ג. מה שאמרו "עושה פסח" גרסוהו התוספות, אלא שסתמו ולא פירשו לאיזה ענין אינו טמא ברובע ורביעית, [ולעיל מב ב ד"ה וטומאה] ולענין טומאה בחיבורין פירשו שאינו טמא טומאת שבעה כלל לענין פסח, אבל כאן סתמו דבריהם.

גדרי החילוק לדעת הרמב"ם ולדעת התוספות:

אלא בחצי קב עצמות, שהרי משנתנו עוסקת בשלשתן וכמו ששנינו: "על מגען ועל משאן ועל אהילן", ולכן שנינו בסיפא: "ואוהל ורובע עצמות" אינו מגלח עליו, אבל על מגען ומשאן הרי הוא מגלח.

מדייקת הגמרא: **חצי קב עצמות אין**, אכן הנזיר מגלח עליו, אבל **רובע קב עצמות לא** מגלח הנזיר עליו.

היכי דמי?

אילימא דאית בהון [יש בהם] — ב"חצי קב עצמות" ששנינו במשנתנו, וב"רובע קב עצמות" ששנינו בסיפא אינו מגלח על אהילן — **עצמות שיש בהן בגודל שעורה** — (1)

אם כן תיקשי: והלוא כל עיקר מה ששנינו

בסיפא שאינו מגלח על אוהל רובע עצמות, אינו אלא להשמיענו שעל מגען ועל משאן הרי הוא מגלח, שהרי את עיקר מה ששנינו בסיפא שאינו מגלח על אהילן כבר ידענו מהרישא; ואם כן:

תיפוק ליה — באותן רובע עצמות שיש בהן עצם כשעורה — שהוא מגלח על מגען ועל משאן **משום עצם כשעורה** שיש בהן, וכבר שנינו במשנתנו שמגלחין עליו במגע ובמשא, ולמה הוצרך התנא בסיפא להשמיענו שמגלחין על מגע ומשא של רובע קב עצמות! (2)

אלא הכא במאי עסקינן — ברישא ובסיפא — בכגון **דאקמח אקמוחי** [טחן את העצמות הדק כקמח או כעפר] שאין הם בכלל טומאת "עצם כשעורה", ואין טומאתן אלא משום חצי או רובע קב. (3)

ב. ראה בהמשך הסוגיא שלא אמרו שם שעיקר החידוש הוא שעל מגעו ומשאו הרי הוא מגלח, אלא לשיטת רבי יוחנן בלבד, ולא לשיטת ריש לקיש.

ג. יש להעיר על דברי התוספות: למה העמידה הגמרא את דבריה על משנתנו, ולא על המשנה הבאה.

3. א. נחלקו האחרונים [הביאם ב"ארזי הלכנון" אות קצז] בביאור דין זה שאין בעצמות טחונים משום "עצם כשעורה", אף שקיימא לן [רמב"ם טומאת מת ד ד] בעצם כשעורה שנחלק לשנים שהוא טמא, [ושיטת הרמב"ם מחודשת, שהרי לעיל דף נב מבואר, שחזר בו רבי עקיבא ממה שהיה מטמא עצם כשעורה שנחלק לשנים].

לדעת ה"סדרי טהרות": אף על פי שעצם כשעורה שנחלק קיימא לן שהוא מטמא, מכל מקום אינה מטמא אלא אם נגע בשני חלקיו,

1. ואם תאמר: פשיטא שיש בחצי קב עצמות עצם כשעורה, זה אינו, וכמבואר בתירוץ הגמרא דמשכחת לה שלא יהיה בחצי קב עצמות עצם כשעורה.

2. **תוספת ביאור:**

פשטות לשון הגמרא "היכי דמי אילימא דאית בהון עצם כשעורה תיפוק ליה משום עצם כשעורה", משמע שהקושיא היא על משנתנו למה לי חצי קב עצמות והרי בעצם כשעורה הרי הוא מגלח.

וכך הרי אי אפשר לפרש, שהרי בחצי קב עצמות הוא מגלח אף על אהילן כמפורש במשנתנו, ואילו על עצם כשעורה אינו מגלח אלא על מגעו ומשאו וכמפורש במשנתנו, ולא קשה מידי.

ולכן פירשו התוספות, שעיקר הקושיא היא על הסיפא, וכפי שנתבאר בפנים.

השמועה הבאה מתבארת לפי הקרו אורה⁽⁴⁾

שנינו במשנה: על אלו טומאות הנזיר מגלח וכו' על אבר מן המת ועל אבר מן החי שיש עליהן בשר כראוי [ועל חצי קב עצמות ועל חצי לוג דם] על מגען ועל משאן ועל אהילן.

ושנינו עוד במשנה באהלות [פרק ב]: "אלו מטמאין במגע ובמשא ואינן מטמאין באוהל וכו' אבר מן המת ואבר מן החי שאין עליהן בשר כראוי וכו'".

[ושנינו עוד במשנה לקמן נד א: אבל

ג. ב"ארזי הלכנון" לעיל נב א אות קעב הביא בשם ספר "תפארת ציון" שאף עצם שנחלק לשנים, אינו מטמא אלא כשבא מעצם אחד [ובשם ה"חזון איש" הביא לא כן], אבל משתי עצמות לא, כי כך נתקבלה הלכה, ראה שם; ולפי דבריו יש לפרש דברי הגמרא כאן, שהכוונה היא בכגון שאין שאין בעצמות אלא פחות משעורה מכל עצם ועצם, [ומיהו ספק אם שייך דבר זה במציאות].

ואולם לכאורה מפורש שלא כדבריו ברמב"ם הלכות טומאת מת פרק ב הלכה ט' וי', שהרי כתב הרמב"ם שם ד"רובע עצמות" אינו אלא דוקא כשבא מכמה עצמות, וכתב שם דבזה אם יש בו רובע קב מטמא אף באוהל וכשאינו בו רובע קב מטמא אם יש שם עצם כשעורה, ובהלכה י' כתב ש"עצם אחד" מטמא במגע ובמשא ככשיעור שעורה, ומשמע בהדיא מדבריו שבהלכה ט דיבר בשתי עצמות, ומכל מקום כתב שהם מטמאים במגע ובמשא.

4. ל"חזון איש" [סימן קמה לדרך זה] שיטה אחרת בביאור מחלוקתם של רבי יוחנן וריש לקיש בסוגייתנו, ובביאור מהלך הסוגיא; ועיקר שיטתו בביאור המחלוקת תובא בסייעתא דשמיא בסוף הסוגיא; וראה עוד ב"שיטה מקובצת" [הביא דבריו ב"קרן אורה" והקשה על דבריו ודחאם], וראה עוד בתוספות רי"ד, וראה עוד ביאור אחר במחלוקתם ברש"ש כאן.

ואילו רובע קב עצמות מטמא במגע אפילו אם לא נגע אלא במקצתו.

ויש המפרשים [חזון איש סימן קמה לדרך זה ד"ה נ"ג ב' תיפוק ל']: היות ונעשה כמו קמח או עפר, בטל ממנו שם עצם לענין להיות טמא משום עצם כשעורה, ואינו מטמא אלא משום "רובע הקב", ראה שם; [וראה חידושי מרן רי"ז הלוי נזירות ז ד ד"ה ועיין בדבריו; וראה עוד ב"קרן אורה" כאן].

ב. מה שכתב ב"סדרי טהרות" שרובע או חצי קב עצמות מטמאים במגע - ואף שאינו יכול ליגע בכלו - אינו מוסכם, וראה מנחת חינוך [רסג כד בנדמ"ח] שכתב, דמהרמב"ם משמע שאינו מטמא במגע, ובר"ש [אהלות ב ז] מבואר שהוא מטמא במגע, ראה שם וב"קרן אורה" כאן, וכן כתב ה"חזון איש" שם שאינו מטמא במגע, [וראה בהערות שבמשנתנו לענין מלא תרווד רקב שאינו מטמא במגע משום שאינו יכול ליגע בכלו, ומה שהובא שם בשם המאירי שתי שיטות חלוקות אם יש לומר שלענין גילוח אינו צריך שיגע בכלו, אף שלענין טומאה צריך שיגע בכלו].

וראה לשון הגמרא בהמשך הסוגיא: "אי לא [שנינו במשנה השניה שהוא אינו מגלח על אוהל רובע עצמות] הוה אמינא: אפילו על מגעו ועל משאו - של רובע הקב - לא [מגלח]", הרי משמע, שלפי האמת רובע קב - דאקמח אקמוחי - מטמא את הנזיר ומגלח עליו אפילו במגע.

הסככות וכו', ורביעית דם, ואהל ורובע עצמות וכו', על אלו אין הנזיר מגלח].

באברים אלו טומאה דאורייתא היא, ולכן הנזיר מגלח עליהן אם נגע בהם או נשאם.

ודנה הגמרא בבירור דין אבר מן החי או מן המת כשאין עליהן בשר כראוי ואין באבר מן המת עצם כשעורה,⁽⁵⁾ שהם מטמאים במגע ובמשא וכמבואר במשנה באהלות, מאי דין הנזיר לענין גילוח כשנטמא בהם במגע ומשא?

רבי יוחנן אמר: טומאת מגע ומשא באברים אלו שאין עליהם בשר כראוי, טומאה דרבנן היא, ולכן אין הנזיר מגלח עליהן, ואפילו נגע בהם או נשאם.

רבי יוחנן אמר: טומאת מגע ומשא באברים אלו שאין עליהם בשר כראוי, טומאה דרבנן היא, ולכן אין הנזיר מגלח עליהן, ואפילו נגע בהם או נשאם.

ודנה הגמרא בבירור דין אבר מן החי או מן המת כשאין עליהן בשר כראוי ואין באבר מן המת עצם כשעורה,⁽⁵⁾ שהם מטמאים במגע ובמשא וכמבואר במשנה באהלות, מאי דין הנזיר לענין גילוח כשנטמא בהם במגע ומשא?

רבי יוחנן אמר: טומאת מגע ומשא באברים אלו שאין עליהם בשר כראוי, טומאה דרבנן היא, ולכן אין הנזיר מגלח עליהן, ואפילו נגע בהם או נשאם.

יש עליהן בשר כראוי – אין, אכן הוא מגלח על מגען ועל משאן, אבל אין עליהם

וריש לקיש אמר: טומאת מגע ומשא

וכמבואר במשנתנו שהוא מגלח עליו; וב"ק אורה העיר, שהיה להם לומר: היות ואינו מטמא באוהל פשיטא שלא מגלח עליו.

וראה מה שהובא לעיל בהערה במשנתנו בשם המאירי לענין רקב, שהביא שיטה הסוברת שנזיר חמור לענין טומאה ומטמא ברקב אפילו במגע, אף ששאר כל אדם אינו מיטמא במגע, והובא עוד שם דין דומה בשם המפרש שהנזיר חמור משאר כל אדם, ולפי זה היה מקום ליישב את התוספות מקושייתו של ה"קרבן אורה", ואולם הובא שם שכנראה אין התוספות סוברים סברא זו כלל, ראה שם.

ג. ב"חזון איש" [קמה לדרך זה], דן במה שאמרו "אין עליו בשר כראוי", אם הכוונה היא אפילו שאין עליו בשר כלל, ראה שם.

6. גירסת התוספות בגמרא אינה ברורה, והגמרא מתבארת על פי הגירסא שלנו וכהגהת הב"ח, ועל פי שיטת התוספות בביאור כוונת הגמרא.

7. כן ביארו התוספות את דקדוק הגמרא מן

5. תוספת ביאור:

א. מה שנתבאר בפנים דפליגי הן באבר מן המת והן באבר מן החי, הוא משום דבאבר מן המת ודאי פליגי כמפורש בהמשך הגמרא, ואף שלא נזכר שם אלא אבר מן המת, מכל מקום בפשוטו נחלקו אף באבר מן החי, וכן משמע לשון "עליהן", [ואולם בראש משמע שגרס "עליו"], ובהמשך הסוגיא בהערות תתבאר הוכחה לזה, [וראה שיטת הרש"ש בזה].

ומיהו מה שנתבאר בפנים על פי התוספות שהנידון הוא כשאין בו עצם כשעורה, אין כוונתם - לפי שיטת ה"קרבן אורה" שעל פיו מתבארת הסוגיא - אלא לאבר מן המת, ומשום שאם יש בו עצם כשעורה תיפוק ליה משום "עצם כשעורה" שהנזיר מגלח עליו כמבואר במשנתנו, אבל באבר מן החי אין עצם כשעורה מעלה או מוריד, היות ואין טומאה בעצם כשעורה מן החי, [וראה תוספת דברים בדין טומאת עצם כשעורה באבר מן החי בתוספות רי"ד].

ב. כתבו התוספות שבאוהל לא נחלקו,

בשר כראוי לא מגלח אפילו על מגען ועל משאן.

ורבי שמעון בן לקיש אמר: מגלח, מרלא קתני לאלו בסיפא [במשנה הבאה] שאינו מגלח על מגען ועל משאן.

כלומר: היות ולא נשנה בסיפא בין הטומאות שהנזיר אינו מגלח עליהן אף שנטמא: "ואבר מן המת ואבר מן החי שאין עליהן בשר כראוי — על מגען ומשאן", הרי משמע שעל אלו הנזיר אכן מגלח.⁽⁸⁾

ורבי יוחנן אמר לך: אף שעל אלו אינו מגלח, לא היה צריך התנא לשנותו בסיפא בין הטומאות שהנזיר אינו מגלח עליהן, כי:

כל היכא [כל הטומאות] דמשמע מכללא דרישא שאינו מגלח עליהן, שוב לא חזר התנא וקתני לאותן טומאות בסיפא לומר שאינו מגלח עליהן; והרי מן הרישא כבר

דייקנו שבאברים אלו אינו מגלח עליהם, ולכן לא חזר התנא ושנה אותן בסיפא.⁽⁹⁾

מתמהת הגמרא על כללו של זה של רבי יוחנן:

והא "חצי קב עצמות" ששינו במשנתנו בין אלו שהנזיר מגלח עליהן, דכבר משמע מן הרישא: חצי קב עצמות אין אכן הנזיר מגלח על אהילו, אבל **רובע עצמות לא** מגלח הנזיר על אהילו —

ומכל מקום **קתני בסיפא:** "ואוהל רובע עצמות [אוהל של רובע עצמות]" בין הטומאות שהנזיר אינו מגלח עליהן.

ותיקשי לרבי יוחנן הסובר: מה ששמענו מדיוק הרישא אין צורך לשנותו בסיפא, שהרי אם כן למה קתני בסיפא שעל אוהל רובע עצמות אינו מגלח.⁽¹⁰⁾

ב. מדברי הגמרא כאן מוכח, שאין הברל בין אבר מן החי לאבר מן המת, שהרי אם תמצי לומר שבאבר מן החי לכולי עלמא אין מגלח עליו, תיקשי סיפא לריש לקיש למה לא שנינו בסיפא אבר מן החי שאין מגלח עליו; ואם תמצי לומר שבאבר מן החי לכולי עלמא מגלח עליו, תיקשי רישא לרבי יוחנן למה לא שנינו בה שאבר מן החי מגלחין עליו במגע ובמשא, וראה עוד מזה בהערות בהמשך הסוגיא.

9. צריך ביאור: כיון שמכל מקום טמא הוא אף לרבי יוחנן, אם כן צריך לשנותו בסיפא כדי להשמיענו שהוא טמא ואין הימים עולים לו, כי את זאת הרי לא שמענו מן הרישא! ? וראה עוד בהערה הבאה.

10. יש לתמוה: איך אומרת הגמרא שלא היה

הרישא, ומשום שאי אפשר לפרש כפשטות לשון הגמרא, שמן הרישא מדויק: דוקא יש עליהן בשר כראוי הרי הוא מגלח ולא כשאין בהם בשר כראוי; כי זו אינה ראייה, היות והרישא עוסקת אף באהילין של הטומאות, וכמו ששינונו: "על מגען ועל משאן ועל אהילין", ולענין אהילין הרי לכולי עלמא אינו מגלח אלא בחצי קב, ולכן פירשו את הדיוק כפי שנתבאר בפנים.

8. א. מכאן הוכיח ב"קרבן אורה" [בתחילת הסוגיא], שאף לרבי יוחנן הרי הוא טמא כשנגע או נשא ואף שאין עליו עצם כשעורה [שלא כדעת ה"שיטה מקובצת" שהביא שם], שאם לא כן אין מקום לשנותם בסיפא, שאינה עוסקת אלא בטומאות שהנזיר נטמא בהן אלא שאינו מגלח, ולא בטוהרות, וראה אריכות בזה ברש"ש כאן.

להשמיענו: לעולם כל מה שיש לדקדק מן הרישא שוב אין צריך לשנותו בסיפא, אלא **התם** – גבי רובע עצמות – לכן שנה אותו התנא גם בסיפא, כי **אי לאו** שהיה שונה התנא "ואוהל ורובע עצמות" בין אלו שאין הנזיר מגלח עליהן, אלא הייתי לומד דין זה רק מדיוק הרישא, **הוה אמינא** [הייתי אומר]:

ומשנינן: לעולם כל מה שיש לדקדק מן הרישא שוב אין צריך לשנותו בסיפא, אלא **התם** – גבי רובע עצמות – לכן שנה אותו התנא גם בסיפא, כי **אי לאו** שהיה שונה התנא "ואוהל ורובע עצמות" בין אלו שאין הנזיר מגלח עליהן, אלא הייתי לומד דין זה רק מדיוק הרישא, **הוה אמינא** [הייתי אומר]:

אפילו על מגעו ועל משאו – של רובע קב עצמות (11) – **לא** מגלח הנזיר עליהם. (12)

ואכתי מקשינן על שיטת רבי יוחנן וכללו:

והא "חצי לוג דם" ששנינו ברישא שהוא מגלח עליו, **דשמעת מינה** [שיש לדייק

ולחכי **איצטריך למיתני** בסיפא "ואוהל ורובע עצמות" שאינו מגלח עליו, כדי

על אברים שאין עליהם בשר כראוי אפילו במגע ובמשא - באופן זה, וכמבואר לעיל.

13. יש לעיין: מאי שנא שדין עצם כשעורה שהוא מגלח במגע ובמשא שנינו אותו ברישא, ואילו דין רובע עצמות שהוא מגלח במגע ובמשא שנינו אותו בסיפא [שהרי הוא עיקר חידוש הסיפא], והרי היה לו לומר "ועל רובע עצמות ועל עצם כשעורה על מגעו ועל משאן" כשם שעשה בעצם כשעורה; [ובפרט לפי מה שנתבאר בהערה קודמת, שמכח דקדוק זה הייתי מדקדק שאכן אינו מגלח על מגעו ועל משאן]?! ויתכן, שהיות וברובע עצמות יש חידוש במה שאינו מגלח על אוהל, שהרי לענין טומאה די ברובע עצמות אפילו לענין אוהל, לכן שנה התנא דין זה במשנה הדנה בטומאות שאינו מגלח עליהם, [ואף שכבר שמענו זאת מן הרישא, ולא נצרכה הסיפא אלא לחדש שעל מגעו ומשאן הרי הוא מגלח].

אבל בעצם כשעורה שאין כל חידוש במה שאינו מגלח על אהילו, שהרי אינו מטמא כלל באהל, לכן שנה התנא דין עצם כשעורה בין הטומאות שהנזיר מגלח עליהם, [וראה "ארזי

התנא צריך לשנותם בסיפא, והרי לא שמענו מן הרישא אלא שאינו מגלח על חצי קב עצמות, ומזה עדיין אין לנו ללמוד שברובע קב עצמות הוא טמא באוהל רק שאינו מגלח, ובפחות משיעור זה אינו טמא כלל, וכל זה למדנו מן הסיפא בלבד, [וכעין זה קשה גם על כללו של רבי יוחנן באברים שאין עליהם בשר כראוי, וכמבואר בהערה הקודמת].

וצריך לומר: משמע לגמרא, שעיקר הסיפא לא נשנתה ללמדנו דיני הטומאות, כי את כל זה יש ללמוד מן המשנה באהלות, ועיקר כוונת התנא בסיפא היא לומר על איזה טומאות אין הנזיר מגלח, ואכתי צריך תלמוד.

11. היינו שאין בהם עצם כשעורה וכגון דאקמח אקמוחי, וכמבואר בגמרא לעיל, שאם לא כן הרי הוא מגלח במגע ובמשא משום "עצם כשעורה".

12. פירוש, שאם אכן היה מגלח במגע ובמשא היה התנא שונה בהמשך המשנה: "ועל רובע קב עצמות על מגעו ועל משאן" כמו שעשה התנא בעצם כשעורה; ועל דרך שפירשו התוספות את דקדוקו של רבי יוחנן מן הרישא - שאינו מגלח

התנא ושנה טומאה זו בסיפא והשמיענו שאינו מגלח עליו, כדי לאפוקי מדרבי עקיבא! (14)

דאמר רבי עקיבא [במשנה בסוף הפרק]: רביעית דם נזיר מגלח עליו על מגעו ועל משאו, קל וחומר מעצם כשעורה שהוא מגלח על מגעו ועל משאו. (15)

כאן שבה הגמרא לפרש את עיקר מחלוקתם של רבי יוחנן וריש לקיש באבר שאין עליו בשר כראוי:

האי "אבר מן המת שאין עליו בשר כראוי" שנחלקו בו רבי יוחנן וריש לקיש, היכי דמי, באיזה אבר נחלקו?!

מזה: "חצי לוג דם" אין, אכן מגלח הוא עליו, אבל "רביעית דם" לא מגלח הנזיר עליו —

ומכל מקום קתני גם בסיפא "רביעית דם" שאין הנזיר מגלח עליו כלל ואפילו על מגעו ומשאו.

הרי שאף אלו שאין מגלח עליהם כלל — וכמו אברים שאין עליהם בשר לשיטת רבי יוחנן — חזר התנא ושנה בסיפא שאין מגלחין עליו כלל אף שמדוייק כן מן הרישא, ואם כן למה לא שנה התנא בסיפא גם אברים שאין עליהם בשר, שאין מגלחין עליהם?!?

ומשנינן: התם גבי רביעית דם, לכך חזר

הלבנון" אות רא; וראה הערה בהמשך הסוגיא].

14. נכתב על פי גירסת התוספות לפי "קרן אורה", שלא גרסין בגמרא אלא "לאפוקי מדרבי עקיבא", והרא"ש גרס: "לאפוקי מדרבי עקיבא דאמר רביעית דם נזיר מגלח עליו".

15. א. תמה הרא"ש: והרי כבר מן הרישא שמענו שלא כרבי עקיבא, מדלא שנינו בה: "ועל רביעית דם על מגעו ועל משאו" כמו ששנינו גבי עצם כשעורה, [וכדקדוקו של רבי יוחנן לגבי אברים שאין עליהם בשר], ולמה הוצרך התנא לחזור ולהשמיענו זאת בסיפא?!?

ותירץ: היות ומקור דינו של רבי עקיבא הוא קל וחומר מעצם כשעורה שמגלח עליה כשנטמא במגע ובמשא, אם כן אין לדקדק ממה שלא שנה התנא ברישא רביעית דם יחד עם עצם כשעורה, כי הוא בכלל עצם כשעורה; וראה עוד

ב"ארזי הלבנון" אות רב. ולכאורה יש ליישב את קושיית הרא"ש על פי הסברא שנתבארה בהערה לעיל גבי רובע עצמות, שהיות ויש בהן חידוש לענין אוהל [שאין מגלח עליהן באוהל אף שנטמאות הן באוהל], לכן משמיענו התנא שעל אהילו אינו מגלח ועל מגעו ומשאו מגלח בסיפא, ואינו שונה אותו ברישא יחד עם עצם כשעורה.

ולפי סברא זו, אילו היה הדין כרבי עקיבא ברביעית דם שהוא מגלח על מגעו ועל משאו ואינו מגלח על אהילו, הרי שמקומו של חידוש זה הוא בסיפא ולא ברישא, שהרי אף ברביעית דם יש בה חידוש שאינו מגלח על אהילו אף שנטמא הוא באוהל; ונמצא שמן הרישא אין ללמוד שאינו מגלח אף על מגעו ומשאו שלא כרבי עקיבא, ולכן שנה התנא בסיפא דוקא שאינו מגלח אף על מגעו ומשאו ושלא כרבי עקיבא, ונתייבשה קושיית הרא"ש; ומן הרא"ש שלא יישב כן מוכח שלא כסברא זו.

ב. כל מה שנתבאר, אינו אלא אם נחלק רבי

ימים. וגו'. וכל אשר יגע על פני השדה, בחלל חרב או במת או בעצם אדם או בקבר, יטמא שבעת ימים". וגו', ולפי המבואר בסוגייתנו פסוק זה מדבר בטומאת אוהל.

"ולקח אזוב וטבל במים [במי חטאת] איש טהור, והזה על האוהל ועל כל הכלים ועל הנפשות אשר היו שם [באוהל המת], ועל הנוגע בעצם או בחלל או במת או בקבר. והזה הטהור על הטמא וגו'", ולפי המבואר בסוגייתנו פסוק זה מדבר בטומאת מגע.

דתניא: "וכל אשר יגע — נגיעה זו היא על ידי אוהל המת — על פני השדה בחלל חרב או במת או בעצם אדם או בקבר יטמא שבעת ימים", מה תלמוד לומר:

"על פני השדה": זה המאהיל על פני המת שהוא טמא, ואף שלא האהיל המת עליו ולא בא אל האוהל וכל אשר האוהל אשר המת שם.

והרי אי דאית ביה באבר מן המת עצם כשעורה, אם כן מאי טעמא דרבי יוחנן שאינו מגלח אפילו על מגעו ועל משאו, והרי על מגע ומשא של עצם כשעורה מגלח הנזיר וכמפורש במשנתנו!?

ואי דלית ביה באבר עצם כשעורה, מאי טעמא דריש לקיש שהוא מגלח על מגעו ועל משאו! (16)

אמר לך ריש לקיש:

לעולם דלית ביה באבר מן המת עצם כשעורה, ואפילו הכי רחמנא רבייה [ריבתה אותו התורה]: (17)

פרשת טומאת מת [במדבר יט]:

"זאת התורה, אדם כי ימות באוהל, כל הבא אל האוהל וכל אשר באוהל, יטמא שבעת

נחלקו אלא אם דאורייתא היא וממילא מגלח עליו, או שמדרכנן היא ואינו מגלח עליו; ואם כן מאי קשיא לגמרא, וכי אטו איתא באיזה מקום שהיא טומאה דרבנן! ? וראה מה שנתבאר בזה בהערה שבסוף הסוגיא.

ב. יש לעיין, כיון שנחלקו אף באבר מן החי [וכמבואר בהערות לעיל], היה לגמרא להקשות על אבר מן החי בפשיטות: "מאי טעמא דריש לקיש", כי באבר מן החי אין שייך טומאת עצם כשעורה, ואילו הגמרא לא הקשתה אלא על אבר מן המת, ובדרך "היכי דמי".

17. בפשוטו כוונת הגמרא היא דרחמנא רבייה לטומאה, שהרי הפסוקים שמביאה הגמרא אינם דנים בגילוח הנזיר, אלא בטומאה, ואולם ראה מה שיתבאר בזה בהמשך הסוגיא.

עקיבא לומר שהנזיר מגלח ברביעית דם רק לענין מגע ומשא ולא לגבי אוהל [כפשטות לשון המשנה לקמן נו ב, וכן הוא לשון התוספות כאן בד"ה התם: "דעל רביעית דם דעל מגעו ועל משאו מגלח], שהרי אם חולק הוא גם לגבי אוהל, הרי ודאי תיקשי: כבר שמענו כל זה מהרישא! ? ואין הדבר מוסכם כלל, ראה מה שנתבאר בזה בהערות לעיל נב א ונב ב, ובהערות במשנה לקמן נו ב.

ולשיטה הסוברת שנחלק רבי עקיבא גם באוהל, בהכרח לומר בכוונת תירוץ הגמרא, שהיות ורבי עקיבא חולק על דין זה לכן חזר והדגיש התנא שאינו מגלח עליו.

16. א. קושיית הגמרא צריכה ביאור: שהרי עיקר דין טומאת מגע ומשא באבר שאין עליו בשר מוסכמת היא וכמפורש במשנה באהלוח, ולא

דאמר מר: **טומאה בוקעת ועולה**, טומאה א-ד
בוקעת ויורדת. (1)

ואילו גבי נגיעה [טומאת מגע], **תניא** לפרש
 את הפסוק:

"ולקח אזוב, והזה על האוהל ועל כל הכלים
 ועל הנפשות אשר היו שם, **ועל הנוגע**
 [נגיעה כפשוטה] **בעצם או בחלל** או במת או
 בקבר":

"**בעצם**" — **זה עצם כשעורה**, שהוא מטמא
 במגע אף שאינו מטמא באוהל.

"**או בחלל**" — **זה אבר הנחלל מן החי, ואין**
בו בשר כדי להעלות ארוכה ["בשר כראוי"],
 שהוא מטמא במגע, אף שאינו מטמא
 באוהל.

"**או במת**" — **זה אבר הנחלל מן המת,**
 שאין בו בשר כדי להעלות ארוכה, שהוא
 מטמא במגע ואינו מטמא באוהל.

"**בחלל**": **זה אבר הנחלל** (18) **מן החי ויש בו**
בשר כדי להעלות ארוכה ["בשר כראוי"]
 שהוא מטמא אפילו באוהל.

"**חרב**": להשמיענו שחרב הרי זה **בחלל**,
 כלומר: **כלי מתכת** — **דומיא דחרב** —
 הנוגע במת נעשה אבי אבות הטומאה כמת
 עצמו, ומטמא אפילו באוהל טומאת
 שבעה. (19)

"**או במת**": **זה אבר הנחלל מן המת ויש בו**
בשר כדי להעלות ארוכה, שהוא מטמא
 אפילו באוהל.

"**או בעצם אדם**": **זה רובע עצמות** הבאים
 מרוב מנינו או רוב בניינו של אדם, שהם
 מטמאים אפילו באוהל.

"**או בקבר**" **זה קבר סתום**, כלומר: קבר
 סתום מכל רוחותיו, (20) **ויש גובה טפח בין**
הקבר למת, שהקבר עצמו מטמא את מי
 שהאהיל עליו, ואפילו האהיל שלא כנגד
 המת, ומשום שאנו מחשיבים את הקבר
 כאילו מלא הוא טומאה. (21)

21. רא"ש.

1. א. כתבו התוספות: "**בכדי איתה**, דהא לא
 איירי בקבר, ועוד דקבר דהכא מטמא אפילו
 שלא כנגד הטומאה".

ומה שכתבו דלא איירי בקבר היינו בקבר
 שאנו דנים בו שיש גובה טפח בין המת לגג
 הקבר, כי עיקר דין זה אכן שנינו במשנה
 באהלות [ז א] לענין קבר: "נפש אטומה [הוא
 קבר שאין פותח טפח בינו לבין הגג], הנוגע בה
 מן הצדדין [שלא כנגד המת], טהור, מפני
 שטומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת [כלומר:
 ואינה מתפשטת לצדדים לטמאות אף שלא כנגד
 המת, וכפי שפירש משנה זו הרא"ש כאן].

18. כן גרס הב"ח וכן הוא במפרש, ופירש:
 "שנקצץ מן החי", ואם כן הוא מלשון חלל מת
 [ולא מלשון חלל ריק], ומיהו גם גבי מת שנינו
 "זה אבר הנחלל מן המת"; ומדברי התוספות
 אין נראה שהם גורסים "שנחלל" מן החי,
 וכתבו: דהכי משמע אבר שנפל מגוף החי
 ונחתך.

19. התוספות הזכירו כאן מגע ואוהל ולא
 הזכירו טומאת משא, ראה לשונם.

20. כלומר: שאין לקבר פתיחה לחוץ בשיעור
 טפח על טפח, רא"ש.